

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

6. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 №851-IV : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 04.04.2025).

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами : Закон України від 29.06.2023 №3200-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text> (дата звернення: 04.04.2025).

8. Капліна, Г. А. Проблеми розвитку електронного правосуддя у сучасній умовах. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*, 2023, 46: 124–134. URL: <https://journals.snu.edu.ua/index.php/app/article/view/727/691>

9. Никон, Олеся Зеновіївна. Цифровізація (діджиталізація) системи правосуддя в Україні: теоретико-правові засади URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/наука/dorobok_zdobuvachiv/nicon_d.pdf

10 Ярема Оксана, Карпенко Юлія. Поняття електронного судочинства. переваги та недоліки запровадження. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/6862/1/Тези_08-12-URL: 23__23-01-24.pdf#page=229

Науковий керівник: к. ю. н. доцентка кафедри кримінального процесу, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Давиденко Світлана Василівна.

Юр'єв Євген

*секретар судових засідань
Орджонікідзевського районного суду
м. Харкова,*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПРИСЯЖНИХ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ НИМИ СВОЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ

У правовій доктрині правосвідомість визначається як форма суспільної свідомості, яка відображає ставлення суб'єктів правовідносин до права та похідних від нього правових явищ [1, с. 49]. Особливого значення, на нашу думку, набуває правосвідомість осіб, які здійснюють правосуддя, тобто суддів та присяжних. І якщо питання формування правосвідомості

мості суддів постійно знаходяться в полі зору науковці, то до питань формування правосвідомості присяжних вітчизняна доктрина звертається не часто. Разом з тим, слід зазначити, що ця проблематика не є новою. Ще наприкінці XIX ст. В. К. Случевський узагальнюючи позиції прихильників та противників інституту присяжних, зазначав, що противники функціонування цього інституту обґрунтовують свою позицію тим, що присяжні не мають достатніх юридичних знань для того щоб вирішувати складні кримінальні справи. У той же час прибічники цього інституту заперечують цей аргумент і стверджують, що серед присяжних є громадяни, які добре обізнані стосовно чинного законодавства [2, с. 187–188].

Аналізуючи сучасні проблеми формування правосвідомості присяжних, звернемося до ст. 388 КПК України «Приведення присяжних до присяги». Вважаємо за необхідне навести повний тест присяги присяжного, який зачитує кожен присяжний, після чого підтверджує, що його права, обов'язки та компетенція йому зрозумілі: «Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю виконувати свої обов'язки чесно і неупереджено, брати до уваги лише досліджені в суді докази, при вирішенні питань керуватися законом, своїм внутрішнім переконанням і совістю, як личить вільному громадянину і справедливій людині». Акцентуємо увагу, що відповідно до присяги на присяжного покладається обов'язок при вирішенні питань керуватися перш за все *законом*, а також своїм внутрішнім переконанням і совістю.

Окрім того, відповідно до ч. 2 ст. 63 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» на присяжних покладається обов'язок передбачений п. 1 ч. 7 ст. 56, а саме «справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства». Отже, законодавець покладає на громадян, які здійснюють функції присяжного, обов'язок керуватися у своїх діях *законом* (курсів автора – Є. Ю.). Однак, у встановлених законом вимогах до присяжного не має обов'язку знати законодавство, так само як і не передбачена процедура перевірки та контролю знання законодавства присяжним. Законодавець поклав на присяжних обов'язок вирішувати справи відповідно до закону, але оминув питання щодо ознайомлення їх із законодавством. Вважаємо, що саме рівень знання присяжними чинного законодавства впливає на вирішення питань при прийнятті судових рішень.

При дослідженні проблеми обізнаності присяжними законодавства чи основ законодавства, вважаємо за необхідне звернутись до досвіду

інституту народних засідателів, який функціонував до прийняття КПК України 2012 р. Вважаємо таке порівняння цілком доречним з огляду на наступне. Діючий інститут присяжних у багатьох аспектах копіює інститут народних засідателів. Таку думку висловив один із авторів чинного КПК України В. І. Шишкін [3, с. 689–690]. Подібну позицію висловлював суддя Конституційного Суду України В. В. Городовенко, який зазначав, що «незважаючи на те, що обрана авторами КПК форма для суду присяжних більше нагадує інститут народних засідателів, аніж так звану класичну лаву присяжних (яка має налічувати від восьми до двадцяти осіб), принциповим є саме рішення про узаконення цього інституту» [4, с. 330–331]. Ми приєднуємось до вказаних позицій. Вважаємо за необхідне зазначити, що застосована в чинному КПК України модель суду присяжних подібна до інституту народних засідателів не тільки кількістю представників народу, що беруть участь у здійсненні правосуддя, але й тим, що у «класичній моделі» суду присяжних, присяжні утворюють самостійну колегію, знаходяться у нарадчій кімнаті самі та виносять вердикт одногolosно. У суді за участю народних засідателів, так само, як і у передбаченому КПК України суді присяжних, представники народу утворюють єдину колегію із професійними судьями, ухвалюють рішення знаходячись у нарадчій кімнаті з ними та виносять не вердикт, а підписують вирок, який приймається більшістю голосів. Вважаємо, що вищевикладене доводить подібність чинного суду присяжних до діючого раніше суду за участю народних засідателів, а тому і використання досвіду цього інституту буде цілком доречним.

Майже сто років тому М. С. Строгович відстоював позицію, що суддя не має монополії на юридичні знання, і володіння представників народу, які на рівні із суддею здійснюють правосуддя такими знаннями, має піти на користь процесу. Вчений зауважував, що народні засідателі мають пройти певну юридичну підготовку, яка має вплинути не тільки на підвищення їх активності під час судового процесу, але й підвищить рівень правосвідомості громадськості, оскільки народні засідателі (як і присяжні) є звичайними представниками народу [5, с. 358–359]. Вважаємо, що висловлені ідеї вченого залишаються актуальними і сьогодні та можуть бути реалізовані й щодо інституту присяжних.

Однак у цьому контексті виникає питання: яким чином буде проводитись відповідна підготовка? М. С. Строгович зазначав, що народні засідателі мають займатись на добровільних засадах у юридичних гуртках. Така пропозиція відповідала духу часу, коли вона була висловлена,

але за теперішніх умов вона не вбачається реалістичною. По-перше, слід відзначити, що форма занять як «юридичний гурток» на сьогоднішній день не існує і навряд чи має перспективи відродження. По-друге, добровільність відвідування присяжними занять також викликає певні побоювання. На сьогоднішній день, гіпотетично можна передбачити, що деякі громадяни беруть участь у судовому розгляді як присяжні не через гостре почуття громадського обов'язку або бажання брати участь у здійсненні правосуддя з метою прийняття справедливих та законних рішень, а з метою отримання відповідної грошової винагороди, яка розраховується з посадового окладу судді місцевого суду. Саме тому виникають обґрунтовані сумніви, що певні особи, які йдуть у присяжні не для сприяння досягненню правосуддя, а заради матеріальної вигоди, не будуть відвідувати зайняття, які проводять добровільно та розраховані на високу громадянську свідомість.

Виходячи з цього, вважаємо, що для присяжних потрібно проводити зайняття у формі семінарів та лекцій, можливо навіть з наступним контролем знань в формі тестування. Свого часу існувало декілька підходів стосовно організації занять з народними засідателями. Деякі заняття проводилися суддями. Проходили вони у формі бесід (або семінарів) з питань законодавства. Інші заняття проводилися суддями або лекторами (зазвичай університетськими викладачами) у формі лекцій. Вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що у теперішніх реаліях, коли у деяких судах на одного суддю припадає 1 500–3000 справ на рік» [6], важко уявити, щоб суддя у перерві між розглядом справ читав або організовував лекції для присяжних, які до того ж мають власну основу роботи. Тому чудово впоралися би з завданням підвищення рівня знань сучасних присяжних викладачі класичних університетів.

На наш погляд, ідея стосовно навчання присяжних законодавству має сенс, оскільки якщо на присяжного покладено обов'язок вирішувати справи відповідно до закону, то і має бути забезпечена можливість пізнавати ці закони, їх зміст, проблеми тлумачення та застосування. Також для зручності можна запропонувати для навчання присяжних записані науковцями та юристами-практиками лекції, які присяжні зможуть прослухати у зручний для себе час.

Іншою вагомою проблемою формування правосвідомості присяжних є перевірка або контроль знань законодавства присяжними. Законодавець не висуває ніяких додаткових вимог щодо цього, і, на наш погляд, це є спадком інституту народних засідателів. Звісно, що і до народних

засідателів не висувалися формальні вимоги щодо знання законодавства, однак їх робота виконувалась на громадських неоплачуваних засадах, саме через це з середині 1990-х років у судовій системі почав спостерігатися брак народних засідателів. Уявляється, що законодавець, замінюючи інститут народних засідателів на інститут присяжних не став запроваджувати нових вимог до присяжних, оскільки на той момент громадян охочих брати участь у здійсненні правосудді було не достатньо, а додаткові вимоги могли демотивувати і без того малу кількість громадян, які погоджувалися взяти на себе обов'язки народних засідателів, і згодом присяжних на початку функціонування цього інституту.

На сьогоднішній день присяжні виконують свої обов'язки не тільки на громадських, але й на оплачуваних засадах. Час витрачений громадянами для виконання обов'язків присяжного оплачується на рівні суддівської винагороди. Саме тому, вважаємо, що на присяжних справедливо було б покласти певні обов'язки щодо вивчення основ законодавства, і у той же час забезпечивши їм таку можливість.

Список використаних джерел:

1. *Осипова Н. П., Тихомиров О. Д.* Правосвідомість // Юридична енциклопедія. – Том 5: П-С. – Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2003. – 736 с.
2. *Случевский В.* Учебник русского уголовного процесса. Судостроительство. – С.-Петербург: Типография М. М. Стасюлевсича, 1891.
3. *Шишкін В. І.* Загальні положення до § 2 Глави 30 // Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 р. / за ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка. – Харків: Фактор, 2013. – 1072 с.
4. *Городовенко В. В.* Принципи судової влади: монографія. – Харків: Право, 2012. – 448 с.
5. *Строгович М.* Нужна ли юридическая подготовка нарзаседателей. Еженедельник советской юстиции. 1929. № 16. С. 358–359.
6. Голова Ради Суддів України Богдан Моніч: «Якщо ВРП втратить легітимність, то кризові явища в суддівській спільноті посиляться» / Закон і Бізнес – URL: <https://zib.com.ua/ua/146929.html>.

Науковий керівник: професор, доктор юридичних наук, завідувачка кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого О. В. Капліна.

Швиденко Анна

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	338
---	-----

Шията Д. С.

РОЛЬ ПРОКУРОРА В ПЕРЕХІДНОМУ ПРАВОСУДДІ: ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА РИЗИКИ	342
--	-----

Штабська Х. Д.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЕЛЕКТРОННИХ КАБІНЕТІВ В ЄСІТС: ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ	345
--	-----

Щербатий Р. Р.

ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ПРИ ОЦІНЮВАННІ ДОБРОЧЕСНОСТІ СУДДІ (КАНДИДАТА НА ПОСАДУ СУДДІ)	349
--	-----

Щербина Анна

КІБЕРБЕЗПЕКА ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА: ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ І СУДОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	353
---	-----

Юр'єв Євген

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ПРИСЯЖНИХ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ НИМИ СВОЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ	357
---	-----

Ящур П. О.

РОЛЬ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В МЕХАНІЗМАХ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ЖЕРТВАМ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ	362
--	-----